

VPLYV PANDÉMIE COVID-19 NA JEDNOTLIVÉ SEKTORY NÁRODNÉHO HOSPODÁRSTVA VO VZŤAHU K ZAMESTNANOSTI

Katarína Štalmachová¹, Mariana Strenitzerová²

Abstract: The COVID-19 pandemic brought rapid and unexpected changes that previous contingency plans and teams were not prepared for. As the pandemic continues to evolve, organizations needed to rethink their business and activities and adapt to the new conditions. Therefore, the aim of the article is to point out the impact of the pandemic in sectors of the national economy and what measures had been taken to maintain employment.

Keywords: COVID-19 pandemic, employment, national economy.

Úvod

Od začiatku pandémie COVID-19 začiatkom februára 2020 boli vo väčšine krajín zavedené rôzne obmedzenia ekonomických aktivít, ktorých hlavným cieľom bolo zastaviť šírenie vírusu. Opatrenia, ktoré boli vládami prijaté na kontrolu šírenia pandémie majú výrazný nepriaznivý vplyv na hospodárske činnosti a vytvorili novú krízu, o ktorej sa predpokladá, že bude v porovnaní s predchádzajúcimi krízami omnoho rozsiahlejšia. [1] Napríklad v Číne prijali úrady sériu opatrení vrátane karantény, sociálneho dištancovania sa a cestovných obmedzení. Aj keď tieto stratégie účinne riešili kritické situácie, mali negatívny vplyv na ekonomický rast Číny, čo viedlo k prvému štvrtročnému poklesu hrubého domáceho produktu od začiatku jeho výpočtu v roku 1992. [2] Intenzita ekonomického vplyvu pandémie silne závisí aj od špecializácie krajiny. Krajiny, ktoré sa spoliehajú viac na činnosti s nízkou produktivitou a s nízkym podielom zamestnanosti sú najviac postihnuté. [3] V dôsledku prijatých opatrení nie je možné vykonávať bežné obchodné činnosti. Veľké množstvo zamestnávateľov muselo zavrieť svoje prevádzky, čo malo za následok ďalšie problémy. Zatvorenie obchodu znamená stratu podnikania, a teda aj stratu výnosov. S tým ďalej súvisí negatívny vplyv na zamestnanosť a životné podmienky zamestnancov. [4] Z tohto dôvodu pandémia vo veľkej miere zasiahla aj trh práce, ohrozila stabilitu pracovných miest a zmenila spôsob vykonávania práce. [5] V kontexte súčasnej krízy umožnila práca na diaľku čiastočne zmierniť negatívne dôsledky pandémie vo vzťahu k zamestnancom a umožnila im udržať si prácu a príjem aj v prípade, že sú zavedené prísne obmedzenia. V tomto zmysle práca na diaľku pomáha zamestnancom, ktorí sú schopní vykonávať svoju profesionálnu činnosť na diaľku, vyhnúť sa ekonomickým dopadom krízy. [3] Práca na diaľku alebo práca z domu nie sú novým fenoménom, ale ich význam v súčasnosti rýchlo rastie. [6] Skúmaním dopadov a dôsledkov pandémie na trh práce sa zaoberá viacero autorov. Béland a kol. skúmali krátkodobé dôsledky pandémie na zamestnanosť a mzdy v USA. [7] Z výsledkov ich

¹ Ing. Katarína Štalmachová, Fakulta prevádzky a ekonomiky dopravy a spojov, Katedra spojov, Žilinská univerzita v Žiline,

e-mail: katarina.stalmachova@fpedas.uniza.sk

² doc. Ing. Mariana Strenitzerová, PhD., Fakulta prevádzky a ekonomiky dopravy a spojov, Katedra spojov, Žilinská univerzita v Žiline,

e-mail: mariana.strenitzerova@fpedas.uniza.sk

prieskumu vyplýva, že vplyvom pandémie sa zvýšila miera nezamestnanosti, znížil sa pracovný čas a tiež angažovanosť zamestnancov. Ďalej však konštatujú, že pandémia nemala významný vplyv na mzdy zamestnancov. Podľa ďalších autorov, kríza spôsobená pandemiou vedie vo všetkých európskych krajinách k zvýšeniu úrovne nerovnosti a k chudobe. [8]

Na Slovensku sa prejavil vplyv protipandemických opatrení v zamestnanosti aj v mzdách a spomalila až zastavila sa ekonomická aktivita podnikateľských subjektov vo väčšine odvetví. Podľa prieskumu Národného podnikateľského centra, negatívny dopad opatrení v súvislosti s pandemiou pociťuje až 95% malých a stredných podnikov v odvetviach, ktorých sa primárne dotýkajú opatrenia vlády. [9] Dosiahnutý prepád hospodárstva a zamestnanosti zaraďuje Slovensko medzi najviac postihnuté krajiny Európskej Únie. Vplyvom núteného obmedzenia podnikateľskej činnosti a poklesu spotrebiteľského dopytu zo strany zákazníkov boli mnohí zamestnávateľia vystavení tlaku znižovania nákladov aj formou prepúšťania zamestnancov. [10] Podľa Národnej banky Slovenska pandémia však spôsobila na trhu práce straty viac na príjmovej strane ako v počte pracovných miest. Súviselo to najmä s prepadom počtu odpracovaných hodín. Väčšinu pracovných miest sa podarilo udržať aj vďaka prijatým fiškálnym opatreniam. Zároveň však dochádzalo k presunu ľudí do neaktivity a obmedzenie cezhraničnej mobility viedlo k poklesu počtu zahraničných pracovníkov. [11] Vláda SR schválila pre zamestnávateľov viaceré druhy štátnej pomoci, ktoré možno rozdeliť na príspevky od štátu, odklad odvodov a opatrenia vo finančnej oblasti. Štátna pomoc formou príspevkov je určená zamestnávateľom a samostatne zárobkovo činným osobám (ďalej len „SZČO“), ktorí museli svoje prevádzky zatvoriť alebo obmedziť svoju činnosť na základe rozhodnutia Úradu verejného zdravotníctva SR. V tomto prípade môžu zamestnávateľia požiadať o príspevok na náhradu mzdy zamestnanca, prípadne paušálny príspevok na náhradu straty príjmu zo SZČO. Štátna pomoc je tiež určená zamestnávateľom a SZČO, ktorí udržia pracovné miesta aj v prípade prerušenia alebo obmedzenia svojej činnosti počas vyhlásenej mimoriadnej situácie. V tomto prípade môžu požiadať o príspevok na mzdu zamestnanca. Ďalším príspevkom je aj príspevok na náhradu straty príjmu zo zárobkovej činnosti, o ktorý môžu požiadať SZČO a jednoosobové s.r.o., ktoré nemajú príjem z podnikania. [12]

V porovnaní s ďalšími krajinami, Slovensko prijalo podobné opatrenia, avšak niektoré krajiny prijali aj špecifické opatrenia, ktoré sú menej štandardné. Väčšinou sa jednotlivé krajiny od seba odlišovali vo výške a dĺžke poskytnutej pomoci. Maďarsko sa od ostatných krajín mierne odlišovalo, a to najmä tým, že prijímalo skôr nepriame nástroje podpory. Kurzarbeit a práca z domu počas pandémie a následnej izolácie je využívaná prevažne vo všetkých okolitých krajinách. [10]

Metodológia

Cieľom príspevku je poukázať na vplyv pandémie na zamestnávateľov v jednotlivých sektoroch národného hospodárstva z pohľadu zamestnanosti a zistiť, aké opatrenia prijali zamestnávateľia pre udržanie zamestnanosti. Primárny prieskum bol realizovaný elektronickým dopytovaním, ktorého sa zúčastnilo 244 zamestnávateľov. Rozdelenie zamestnávateľov podľa jednotlivých sektorov národného hospodárstva, veľkosti (počtu zamestnancov) a formy podnikania je uvedené v Tabuľke 1. Odpovede respondentov sú graficky interpretované a hodnoty sú uvádzané v percentách. Zber údajov sa realizoval v období od 14. októbra 2020 do 1. decembra 2020.

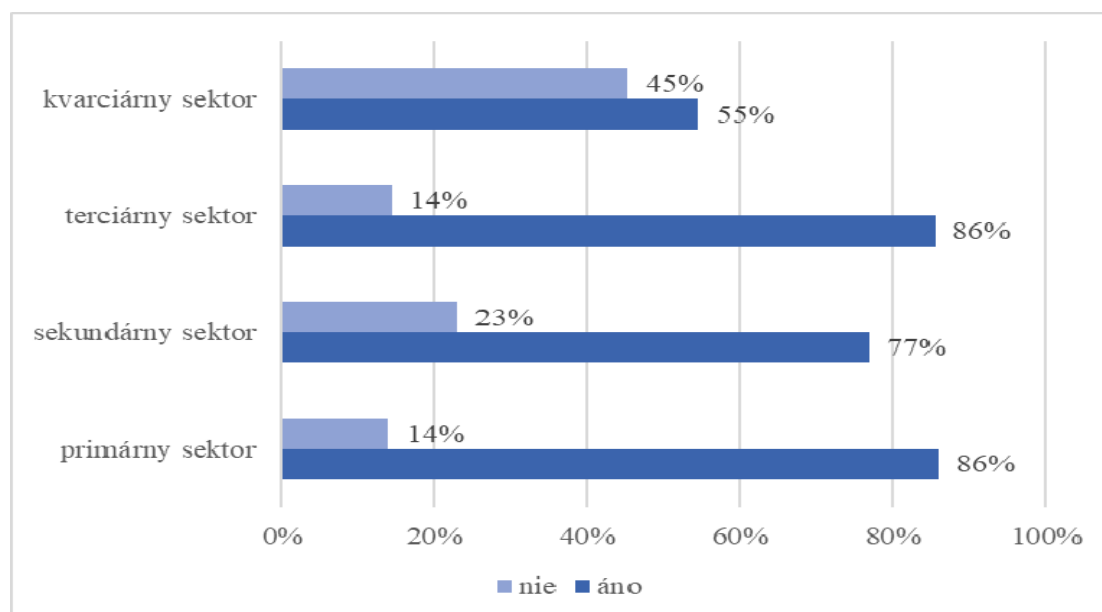
Tabuľka 1 Štruktúra respondentov podľa sektorov

sektor národného hospodárstva	primárny	29
	sekundárny	74
	terciárny	116
	kvarciárny	25
forma podnikania	akciová spoločnosť	36
	spoločnosť s ručením obmedzeným	198
	komanditná spoločnosť	3
	družstvo	2
	samostatne zárobkovo činná osoba	5
veľkosť podľa počtu zamestnancov	1 až 9 zamestnancov	65
	10 až 49 zamestnancov	88
	50 až 249 zamestnancova	69
	250 a viac zamestnancov	22

Zdroj: vlastné spracovanie.

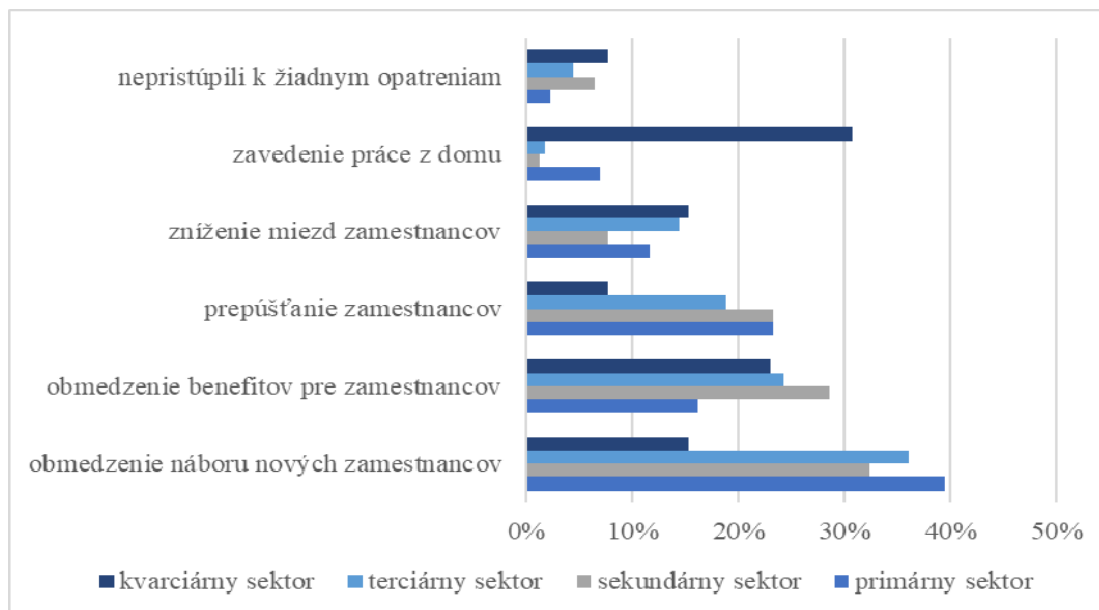
Výsledky

Prieskum bol zrealizovaný medzi zamestnávateľmi z rôznych odvetví a sektorov národného hospodárstva. Z výsledkov prieskumu vyplýva, že ekonomická situácia firiem v primárnom, sekundárnom, terciárnom aj kvarciárnom sektore bola ovplyvnená pandémiou. Najväčšie rozdiely možno vidieť v primárnom a terciárnom sektore, kde až 86% zamestnávateľov uviedlo, že pandémia ovplyvnila ich ekonomickú situáciu. Podobne sú na tom aj zamestnávatelia v sekundárnom sektore. V kvarciárnom sektore uviedlo 55% zamestnávateľov, že ich ekonomická situácia bola ovplyvnená pandémiou, zvyšných 45% zamestnávateľov nebolo ovplyvnených pandémiou.

Obrázok 1 Vplyv pandémie na ekonomickú situáciu zamestnávateľov.

Zdroj: vlastné spracovanie.

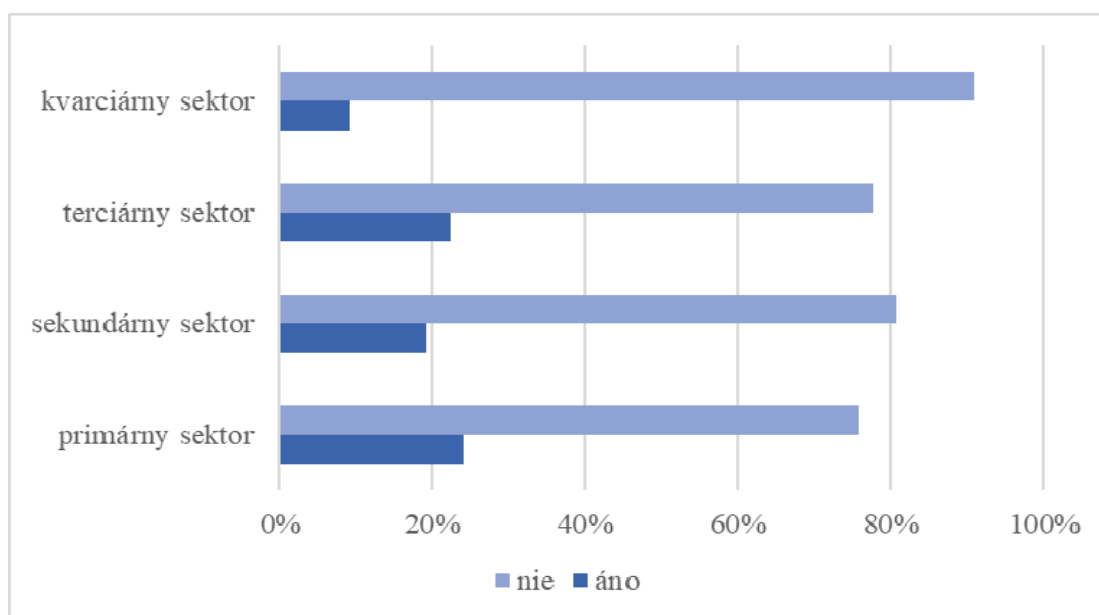
Na zmiernenie ekonomických dopadov pandémie boli zamestnávateľi nútení napríklad znížiť mzdy a obmedziť benefity zamestnancom, obmedziť nábor nových zamestnancov, prípadne až prepustiť zamestnancov. Niektorí zamestnávateľi zaviedli tiež prácu z domu pre zamestnancov. Len malé percento zamestnávateľov uviedlo, že nepristúpili k žiadnym opatreniam vo vzťahu k zamestnancom.

Obrázok 2 Opatrenia na zamedzenie negatívnych ekonomických dopadov vo vzťahu k zamestnancom.

Zdroj: vlastné spracovanie.

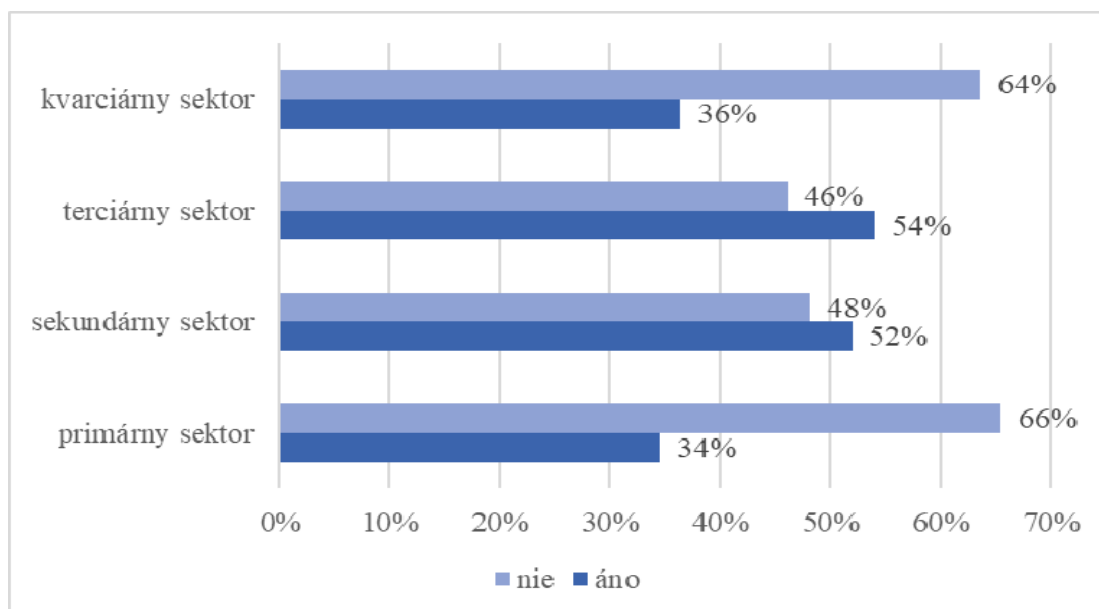
Z výsledkov prieskumu vyplýva, že najviac obmedzili nábor nových zamestnancov zamestnávateľi v primárnom sektore (40% zamestnávateľov), naopak najmenej obmedzili nábor nových zamestnancov zamestnávateľi v kvartárnom sektore (15% zamestnávateľov). Najviac obmedzili poskytovanie benefítov pre zamestnancov zamestnávateľi v sekundárnom sektore (29% zamestnávateľov), najmenej obmedzili benefity zamestnávateľi v primárnom sektore (16% zamestnávateľov). Vo vzťahu k znižovaniu miezd zamestnancov je na prvom mieste kvartárny sektor, kde 15 % zamestnávateľov pristúpilo k zníženiu miezd zamestnancov. Najmenej došlo k zníženiu miezd zamestnancov v sekundárnom sektore (8% zamestnávateľov). Z výsledkov prieskumu tiež vyplýva, že najčastejšie využívajú prácu z domu zamestnávateľi v kvartárnom sektore, naopak najmenej zamestnávateľi v sekundárnom sektore. Uvedený výsledok však môže vyplývať aj z povahy vykonávaných prác v daných sektoroch. Až 23 % zamestnávateľov v primárnom a sekundárnom sektore pristúpilo k prepúšťaniu zamestnancov, najmenej zamestnávateľov pristúpilo k prepúšťaniu zamestnancov v kvartárnom sektore (8% zamestnávateľov). Väčšina zamestnávateľov v primárnom, sekundárnom, terciárnom a kvartárnom sektore nepredpokladá ďalšie prepúšťanie zamestnancov (Obrázok 3). Ak aj zamestnávateľi predpokladajú ďalšie prepúšťanie zamestnancov, v primárnom sektore 14% zamestnávateľov plánuje prepustiť do 5% zamestnancov, 57% zamestnávateľov plánuje prepustiť od 5 do 10% zamestnancov, a nad 10% zamestnancov plánuje prepustiť 29% zamestnávateľov. V sekundárnom sektore zamestnávateľi plánujú väčšinou prepustiť nad 10% zamestnancov, rovnako aj v kvartárnom sektore. V terciárnom sektore plánuje 48% zamestnávateľov prepustiť do 10% zamestnancov a 52% zamestnávateľov plánuje prepustiť nad 10% zamestnancov.

Obrázok 3 Predpoklady ďalšieho prepúšťania zamestnancov.

Zdroj: vlastné spracovanie.

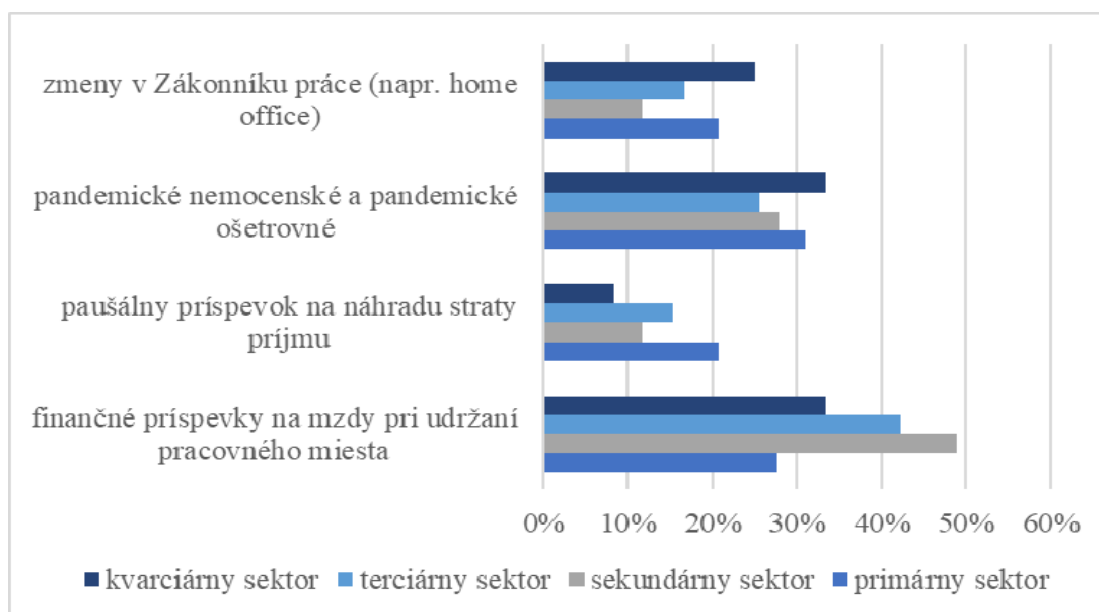
Na zmiernenie ekonomických dopadov boli zo strany vlády pripravené viaceré opatrenia zamerané napríklad na podporu zachovania pracovných miest a podporu podnikateľov udržať svoju činnosť aj napriek obmedzeniu obchodných aktivít či poklesu tržieb. Z výsledkov prieskumu vyplýva, že väčšie percento zamestnávateľov v primárnom a kvarciárnom sektore nepožiadalo o pomoc v rámci vládnych opatrení. V primárnom sektore 66% opýtaných zamestnávateľov nepožiadalo o pomoc a v kvarciárnom 64% zamestnávateľov. V sekundárnom a terciárnom sektore väčšie percento zamestnávateľov o pomoc zo strany štátu požiadalo (Obrázok 4).

Obrázok 4 Využitie pomoci v rámci vládnych opatrení na podporu zamestnanosti.

Zdroj: vlastné spracovanie.

Zamestnávateľia, ktorí požiadali o pomoc v rámci vládnych opatrení, najčastejšie využívali finančné príspevky na mzdy pri udržaní pracovného miesta, a to 28% zamestnávateľov v primárnom sektore, 49% zamestnávateľov v sekundárnom sektore, 42% zamestnávateľov v terciárnom sektore a 33% zamestnávateľov v kvarciárnom sektore. Zamestnávateľia v primárnom sektore najviac využívali pandemické nemocenské a pandemické ošetrovné (31% zamestnávateľov), zamestnávateľia v sekundárnom sektore najviac využívali finančný príspevok na mzdy pri udržaní pracovného miesta (49% zamestnávateľov), zamestnávateľia v terciárnom sektore rovnako najviac využívali finančný príspevok na mzdy pri udržaní pracovného miesta (42% zamestnávateľov) a zamestnávateľia v kvarciárnom sektore najviac využívali finančný príspevok na mzdy pri udržaní pracovného miesta a pandemické nemocenské a pandemické ošetrovné (33% zamestnávateľov).

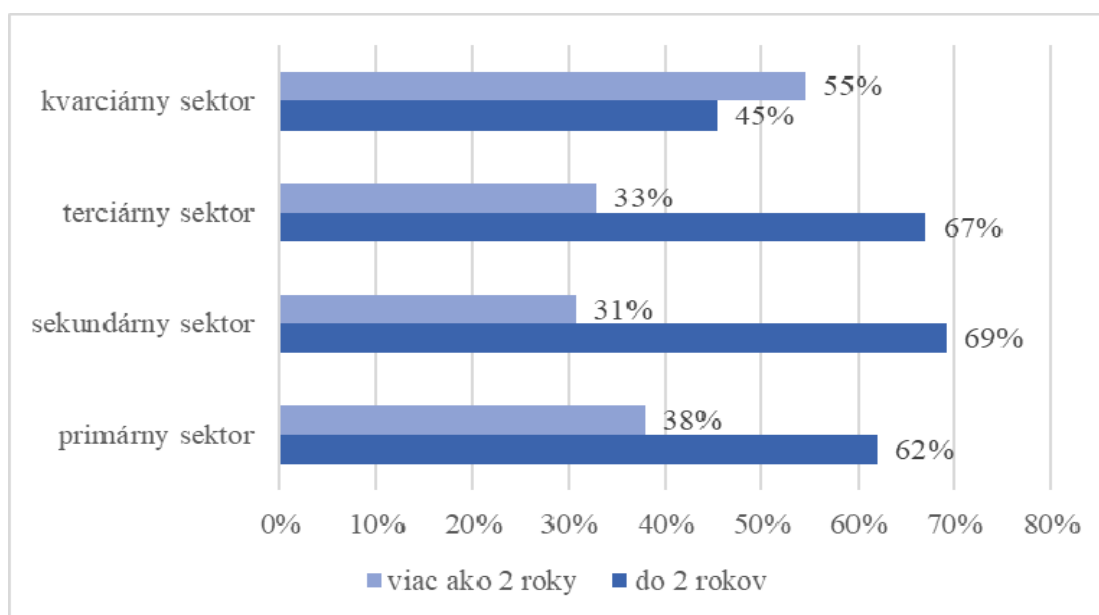

Obrázok 5 Využívané formy pomoci v rámci vládnych opatrení.

Zdroj: vlastné spracovanie.

Podľa prieskumu Národného podnikateľského centra však zamestnávateľia očakávajú výraznejšiu pomoc, pretože pomoc od štátu nevykompenzovala výpadok tržieb a straty, s ktorými sa musia podnikatelia vysporiadať a pokles tržieb bol výrazne vyšší ako poskytnutá pomoc od štátu, čo v rámci prieskumu Národného podnikateľského centra potvrdilo až 49% opýtaných zamestnávateľov. [9]

Väčšina zamestnávateľov v primárnom sektore (62%) predpokladá zotavenie z pandemickej situácie do 2 rokov, rovnaký predpoklad uvádzajú aj zamestnávateľia v sekundárnom (69%) a terciárnom (67%) sektore. Väčšina zamestnávateľov v kvarciárnom sektore predpokladá zotavenie z pandemickej situácie viac ako 2 roky (55%). Výsledky predpokladov zotavenia zamestnávateľov z pandemickej situácie podľa jednotlivých sektorov národného hospodárstva sú uvedené na obrázku 6.

Obrázok 6 Predpoklady zotavenia z pandemickej situácie.

Zdroj: vlastné spracovanie.

Záver

Pandémia COVID-19 sa výrazne dotýka každodenného života ľudí, zamestnancov, zamestnávateľov a živnostníkov. Cieľom článku bolo poukázať, aký dopad má pandémia na zamestnávateľov v jednotlivých sektoroch národného hospodárstva z pohľadu zamestnanosti a tiež aké opatrenia boli zamestnávateľmi využívané na udržanie zamestnanosti. Na základe zrealizovaného prieskumu a analýzy dostupnej literatúry možno konštatovať, že pandémia vo veľkej miere ovplyvnila ekonomickú situáciu všetkých krajín. Dôsledky pandémie možno sledovať aj na trhu práce. Na zmiernenie ekonomických dopadov pandémie boli zamestnávatelia v jednotlivých sektoroch národného hospodárstva nútení pristúpiť k znižovaniu miezd či obmedzeniu benefitov pre zamestnancov, v niektorých prípadoch až k prepúšťaniu zamestnancov. Možno konštatovať, že zamestnávatelia v jednotlivých sektoroch využívali pomoc od štátu na udržanie zamestnanosti, avšak túto pomoc hodnotia ako nedostatočnú. V porovnaní s ďalšími krajinami, Slovensko prijalo podobné opatrenia ako okolité krajiny, ako napríklad práca z domu na zamedzenie šírenia pandémie. V súčasnosti je stále náročné predpokladať, aké dôsledky bude mať pandémia na trh práce a samotných zamestnávateľov z dlhodobého hľadiska. Väčšina zamestnávateľov však predpokladá, že budú schopní zotaviť sa z pandemickej situácie do 2 rokov.

Literatúra

- [1] JEBRAN, K., CHEN, S., 2020. Can we learn lessons from the past? COVID-19 crisis and corporate governance responses. *International Journal of Finance & Economics*. Doi: <https://doi.org/10.1002/ijfe.2428>.
- [2] HUANG, J. a kol., 2020. Quantifying the Economic Impact of CoVID-19 in Mainland China Using Human Mobility Data. Cornell University. Dostupné na: <https://arxiv.org/abs/2005.03010>.
- [3] FANA, M. a kol., 2020. Employment impact of Covid-19 crisis: from short term effects to long terms prospects. *Journal of Industrial and Business Economics*, vol. 47, str. 391 – 410. Doi: <https://doi.org/10.1007/s40812-020-00168-5>.

- [4] AL-FADLY, A., 2020. Impact of COVID-19 on SMES and Employment. Entrepreneurship and sustainability issues, vol. 8, no. 2, str. 629-648. Doi: [https://doi.org/10.9770/jesi.2020.8.2\(38\)](https://doi.org/10.9770/jesi.2020.8.2(38)).
- [5] LORD, P., 2020. Changing world, changing work. Contemporary social science, vol 15, no. 4, str. 407 – 415. Dostupné na: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/21582041.2020.1812707?needAccess=true&>.
- [6] INTERNATIONAL LABOUR ORGANIZATION, 2020. COVID-19: Guidance for labour statistics data collection. Dostupné na: https://ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---stat/documents/publication/wcms_747075.pdf.
- [7] BÉLAND, L. P. a kol., 2020. The short-term economic consequences of COVID-19: exposure to disease, remote work and government response. Institute of Labor Economics. Dostupné na: <https://www.iza.org/publications/dp/13159/the-short-term-economic-consequences-of-covid-19-exposure-to-disease-remote-work-and-government-response>.
- [8] PALOMINO, J. C. a kol., 2020. Wage inequality and poverty effects of lockdown and social distancing in Europe. Institute for New Economic Thinking at the Oxford Martin School. Dostupné na: https://www.inet.ox.ac.uk/files/Lockdown_inequality_Palomino_Rodriguez_Sebastian_WP.pdf.
- [9] NÁRODNÉ PODNIKATEĽSKÉ CENTRUM, 2020. Výsledky prieskumu názorov podnikateľov na dopady druhej vlny koronakrízy. Dostupné na: <https://www.npc.sk/sk/podnikanie-v-koronakrize/vysledky-prieskumu-nazorov-podnikatelov-na-dopady-druhej-vlny-koronakrize/>.
- [10] SLOVAK BUSINESS AGENCY, 2020. Vplyv pandémie COVID-19 na zamestnanosť na Slovensku. Dostupné na: <http://www.sbagency.sk/vplyv-pandemie-covid-19-na-zamestnanost-na-slovensku>.
- [11] NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA, 2020. Mesačný bulletin NBS. December 2020. Dostupné na: <https://www.nbs.sk/img/Documents/MesacnyBulletin/2020/protected/mb1220.pdf>.
- [12] MINISTERSTVO PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY SR, 2020. Prvá pomoc zamestnávateľom, zamestnancom a živnostníkom. Dostupné na: <https://www.pomahameludom.sk/>.

Grantová podpora

VEGA 1/0518/19 Výskum dopadov rozvoja digitálnej ekonomiky na konkurencieschopnosť podnikov v znalostnej spoločnosti.